

AZ ÁLLÁSHALMOZÁS ÉS AZ IFJÚSÁG

AMUNKA ma világszerte válságba jutott és a munkanélküliség kérdése ezért nemcsak legáltalánosabb, de lassan mindent átfogó leghatalmasabb problémájává lett a világ összes népeinek. A közgazdászok és társadalompolitikusok keresik mindenfelé az okokat, hogy megállapíthassák a gyógyítás irányelveit. Mindeddig azonban inkább csak a szomorú helyzetképet sikerült megfesteniök, amely még optimista beállítottságában is sötét színeket tartalmaz. Az okokat különböző társadalmi, gazdasági és technikai jelenségekben vélik megtalálni. Egyesek az emberi általános életkor és így az ember munkaidejének meghosszabbodásában látják a legsúlyosabb okot, mások pusztán abban, hogy a háború utáni magas vámfalak elválták az egyes nemzetek közötti gazdasági vérkeringés ereit és az ezzel bekövetkezett gazdasági visszafejlődés, valamint vérveszteség okozza a mostani szomorú viszonyokat. Feltétlenül döntő jelentőségű továbbá a gépek elterjedése, amelyek térhódítása a fizikai és szellemi munkások millióit tette feleslegessé. Az a gép, amellyel az ember a természetet akarta legyőzni, rabjává tette ezt, föléje emelkedett és az embert győzte le. De ennek a megállapításnak nem szabad oda vezetnie, hogy romboljuk le a gépeket, állítsuk meg vagy fejlesszük vissza a technika eredményeit, — mint amilyen irányban a délamerikai államok újabb törvényhozásai haladnak — hanem legyen bátorságunk és erkölcsi erőnk a technika haladását az ember szolgálatába állítani és nem csupán a tőke szolgálatába, amely egyoldalúság a jelenlegi válság egyik jelentős faktorát termelte ki. Ezeknek a kérdéseknek megoldásai azonban, egyes országok kereteire szorítkozva nem igen tárgyalhatók, mert a reformok megvalósítása inkább csak kontinentális méretek között lehetséges és e Soroknak sem célja mindeme kérdéskomplexumoknak megvilágítása. Célunk csupán a magyar szellemi munkanélküliség tárgyalása, a háború utáni generáció síkjára vetítve.

A diplomás fiatalság mai helyzete nagy általánosságban ismeretes. Ha végignéznünk az országon, a fiatal jogászok, mérnökök, orvosok és egyéb főiskolát végzettek hatalmas számát látjuk, kik teljesen foglalkozás és jövedelem nélkül vannak vagy teljesen alsórendű fizikai munkát kénytelenek végezni, csakhogy megélhessenek, és akik teljesen reménytelenül várják a mind sötétebbre boruló sejtelmes magyar jövőt. Ezek az állapotok érlelték meg az ifjúság vezetőiben azt a felfogást, hogy a diplomás ifjúság elhelyezkedésének érdekében akciót indítsanak. Ez a mozgalom egyik programtpontjáról „az álláshalmozások elleni küzdelem“ név alatt vált ismeretessé.

Mindenütt azt látjuk, hogy ma a szociális kérdések megoldását tekintik a legfontosabb állami problémának és különösképpen tapasztalhatjuk ezt az ifjúság felfogásában. A mai nemzedék az államot már nemcsak közigazgatási egységnek tartja, hanem olyan szociális és erkölcsi közösségnek, amely tagjai számára az élet teljességéről gondoskodni tartozik. Az állam eszméjének ezt az etikai értelmezését fejezi ki Prohászka Ottokár mondása, hogy az állam napjának — amely a nemzeti erő szimbóluma — egyformán kell éltetnie a legnyomorultabb bér munkást és a leggazdagabb polgárt. Érezhetővé kell tenni mindenki számára ehhez az erkölcsi közösséghez való tartozandóságát, aminek elemi feltétele, hogy az állam minden egyes tagjának biztosítja a munkához és vele az emberi élethez való jogát nemcsak fiktív elvképpen, hanem tettekben is valósítva. Ezzel szemben ha végignézünk a mai közviszonyokon és itt is csak az egyetemet és főiskolát végzettek kis társadalmát tekintjük, közel nyolcezer főiskolai végzettségű embert találunk teljesen állás nélkül, vagy nem a végzettségének megfelelő állásban anélkül, hogy eddig elhatározó lépés történt volna a helyzet megjavítására. Pedig állandóan növekszik a szellemi munkanélküliek száma és ha közbelépés nem történik, matematikai pontossággal számítható ki a helyzet fokozatos, sőt ugrásszerű rosszabbodása. Lehet, hogy a mai vezető korosztály e kérdés felett azért siklik el, mert nem tudja úgy átérezni annak égető aktualitását, mint az az ifjúság, amelynek elhelyezkedési lehetősége éppen ezekre az évekre esik. Ezért vette sorsának irányítását a fiatalság a maga kezébe, becsületes elvi alapon kezdve a küzdelmet.

Mint említettem, matematikai pontossággal lehet kiszámítani a szellemi munkanélküliség növekedését.

Magyarországon évente kb. 3200-an nyernek egyetemi és főiskolai oklevelet. Ha egy-egy diplomás embernek pályafutását általában csak 30 évre tesszük, feltételezve, hogy azután nyugalomba vonul és helyét átadja az utána jövőknek (megjegyzendő, a teljes szolgálati idő az államnál is 35—40 év), ilyen minimális munkaidő mellett is ez 100.000 új szellemi munkást jelentene a helyzet teljes kifejlődése esetén. Ezzel szemben jelenleg Csonka-Magyarországon 55.000 a szellemi munkások száma, akiknek nagy része már szintén nehezen tartja fenn magát, ez tehát nagyjában a maximális telítettség, amelyet a mai társadalmi és gazdasági berendezkedések mellett fel tudunk szívni. E két szám összevetéséből láthatjuk, hogy 30 év alatt 45.000-re fog növekedni a szellemi munkanélküliek száma. Évente 1.500-al több diplomát adnak ki, mint amennyi a csonka ország területén elfér.

Még ennél is rosszabb eredményt kapunk, ha az 1928—29. tanév adatait tekintjük s az utánpótlás szempontjából azt figyeljük meg, hogy egy-egy foglalkozási ág összlétszámához képest hány százalékot képviselnek évente az új diplomások. A jogi foglalkozású egyének jelenlegi összlétszámának 5.95%-át teszi ki egy év diplomatermése, a gazdaszakteknél még erősebb, amennyiben eléri a 6.77%-ot, a mérnököknél 7.62%, az orvosoknál pedig 8%, a középiskolai tanároknál viszonylag még kevés: 4.45%. Ha most tekintetbe vesszük, hogy a természetes utánpótlás két-három százalék között van és még a közszol-

gálát körében is, ahol a szolgálati idő okán kedvezőbb a helyzet, az utánpótlás nem jelent többet 3—4%-nál, azonnal szembeötlik az a lényeges különbség, mely a két index között fennáll. Míg a természetes utánpótlás évente legfeljebb 3% lehet, addig a jelenlegi esztendőök utánpótlásának átlagos százaléka meghaladja a 6%-ot, tehát minden második diplomás fiatalember, vagyis évente 1.600-an feleslegessé válnak. Ezt a számítási módot az élet eddig sajnálatos módon igazolta. Mert ha az utolsó évtizedet vesszük, mióta a feleslegek kitermelődése megkezdődött, ennek a számnak megfelel a kb. 8.000 itthon tartózkodó szellemi munkanélküli és nagyjában ugyanannyi külföldön szerencsét kísértő diplomás fiatalember. A hivatalos statisztikai adatok is 5.252 olyan főiskolai képesítésű egyént tartanak nyilván már 1928-ban, akik nem szellemi munkával keresték kenyerüket s akiből 1.848 teljesen munkanélküli. Jellemzőül érdemes megemlíteni, hogy a legalább hat középiskolai osztályú végzettség alapján „szellemi munkásokként” nyilvántartottak 26%-a, számokban 75.000-en már az 1928. évben nem szorosan vett szellemi munkával keresték a kenyerüket, illetőleg ebből több, mint 10.000 ember (3.6%) teljesen munka nélkül volt.

Mindennek a megszüntetésére két út van. Egyik a diplomatúlermelés mérséklése, amit természetesen csak a szellemi szelekció alapján lehet elképzelni. Ennek a problémának a szálai azonban mélyen és szétágazóan nyúlnak bele a kultúrpolitika teljességébe és feltétlenül a középiskolai oktatásig kellene lehatolni. A másik út a társadalmi és gazdasági életberendezések olyan átalakítása lehetne, amely mellett a szellemi munkások alkalmaztatási lehetősége 80—100%-kal növekednék, tehát a mai diplomatermelés mennyiségét fel lehetne szívni.

Ettől független, sürgősen megvalósítandó probléma a jelenlegi szellemi munkanélküliek elhelyezése. Ez rendkívüli helyzet, amely azonnali és rendkívüli intézkedéseket igényel. A segítséggel várni nem lehet, mert ha ez a hatalmas tábor összetalálkozik a fizikai munkanélküliek tömegeivel, készen adódik az a vezető réteg, amely az eddig vezér nélkül tapogatózó és határozott lépésekre természeténél fogva képtelen tömeget megszervezi; ezzel pedig döntő súlyú tényezővé lenne az ököl, ami egyértelmű a forradalom rémével. Ennek a folyamatnak következményeit láthatjuk Németországban, ahol az a 60—70 ezer állástalan diplomás szervezte meg a szélsőséges Hitler-pártot, akikkel addig senki sem akart foglalkozni.

Ezt a veszedelmet látták meg egy év előtt az ifjúság vezetői, midőn a fiatal generáció elhelyezkedésének kérdését napirendre tűzték és egyfelől az állástalan fiatalok, másfelől a kellő indok nélküli álláshalmozók és a mammutjövedelműek katasztréának felállításával nyilvánosság elé léptek. Felhívással fordultak a magyar társadalomhoz, melyben rámutattak, hogy

„a diplomások körében rengeteg ember van munka nélkül s igen nagy azoknak a száma, akik egészen alantas fizikai munkát kénytelenek végezni, csakhogy megélhessenek. Különböző tervek merültek fel arra vonatkozóan, mikép kellene ezen a helyzeten segíteni. Ha komolyan akarunk a kérdéshez nyúlni — hangoztatta a felhívás — és nemcsak általánosságban, legelső kötelesség, hogy a jelenlegi helyzetet a maga teljességében megismerve, a hibákat, betegségeket, sebeket pontosan megállapíthassuk.

A tünetek általánosságban való hangoztatása, a társadalmi bajoknak ködös formában való felhánytorgatása nem használ, csak elmérgesít. A legelső lépés a gyógyulás felé a helyes diagnózis megállapítása, a baj helyének konkretizálása. Ezért az erre a célra megalakult ifjúsági bizottság elhatározta, hogy az állástalanok névsorával egyidőben összeállítja azoknak a lajstromát is, akik több forrásból húznak kellő indok nélkül, vagy éppen munka nélkül busás jövedelmeket és akik ezáltal jogtalanul eláffják az ifjúság útját. Felkérünk tehát mindenkit, különösen a mai nehéz időkben is önzetlenségét még mindig megőrző magyar ifjúságot, hogy ezeket az álláshalmozásokat hozza bizottságunk tudomására, ha akarja névtelenül, hiszen a bejött adatok ellenőrzése már úgyis könnyű.

A magyar ifjúság tiszta és meg nem rontott lelkiismeretére appellálunk akkor, amikor ezt a felhívást közrebocsátjuk. Tűrhetetlen, hogy az ezer sebből vérző országban egyesek a többiek kárára 2—3 forrásból is gazdagodjanak. Tűrhetetlen, hogy ezek elzárják az ifjúság elől a megélhetés, a kenyér, az emberi igényeknek megfelelő élet útját! Tisztában vagyunk azzal, hogy ez nem az egyedüli és talán nem is a leghatásosabb orvosság, de elhatároztuk magunkat erre az akcióra, mert már az álláshalmozások megszüntetése is nagyot lendítene az állástalan diplomások sorsán és mert ez az a tér, ahol a közvélemény és az ifjúság önzetlen ereje valamit mégis javíthat.“

A felhívásnak nem várt hatása lett. Míg egyik oldalon a levelek ezrei érkeztek, és erkölcsi testületek, vármegyék, városok — élükön a fővárossal — csatlakoztak a mozgalomhoz, az érdekeltek mindent elkövettek a kérdésnek eltussolására, és nem riadtak vissza attól sem, hogy az akció vezetőit személy szerint vegyék üldözőbe. A hivatalos körök egyelőre passzívák voltak, a társadalom és közélet köreiben azonban számosan akadtak, akik az akciót félreértették. Nem egy ismert nevű személyiség nyilatkozatában és megszólalásában jutott ez kifejezésre. Az álláshalmozás elleni küzdelem mégis egyre szélesebb köröket mozgatott meg és a sajtóban, a törvényhatóságok gyűlésein, a parlamentben megnyilatkozott rokonszenves fogadtatás mind erősebb visszhangot keltett.

Az akciót vezető bizottság egyelőre a legfeltűnőbb esetek köréből 100 álláshalmozó nevét összefoglalva, memorandumot nyújtott be a miniszterelnöknek.

„Az ifjúság nem nézhetette tétlenül azt, — hangsúlyozta a memorandum — hogy az életbe kikerülő diplomás fiataloknak amúgy is igen kis mértékű elhelyezkedési lehetősége még korlátozottasék olyan jelenségek által, amelyeket a mai súlyos gazdasági viszonyok között egyenesen immorálisnak és annak hallgatólagos elnézését az ifjúság lelkületére való hatásában károsnak és veszélyesnek tartjuk. A minden szociális érzéket megcáfoló indokolatlan álláshalmozásoknak azokra az eseteire gondolunk, amelyekkel az ifjúság — mint elhelyezkedésének egyik akadályával — úton-útfélen találkozik. Tudjuk, hogy az álláshalmozásoknak leggyökeresebb megszüntetése sem jelentené a bajok teljes orvoslását, mégis az ügy beható tanulmányozása után nyert adataink alapján állíthatjuk, hogy ezeknek az álláshalmozásoknak megszüntetése többézer diplomás fiatalember elhelyezkedését tenné lehetővé és mindenesetre hozzájárulna az ifjúság lelkiállapotának megnyugtatóhoz. A legsúlyosabb gazdasági és egzisztenciális problémák oly mértékben tomosulnak a mai magyar ifjúság elé, amely csak elkeseredést és lelki meghasonlást válthat ki. Ez a tény pedig nem lehet közömbös a kormányzatra nézve sem. A kormányzat állásfoglalása ebben a kérdésben nemcsak szociális megnyugvást keltene az ifjúságban, hanem egyszerűs mind elejét venné annak is, hogy az elhelyezkedésért folytatott küzdelmeiben felőrölve, esetleg szélsőséges jelszavak alatt keresse egzisztenciális érvényesülését. Befejezésül hivatkozik az új Olaszország szellemi és társadalmi átalakulásának azon tényére, hogy a regenerálódás éppen azokból a fiatal erőkből adódott, amelyek érvényesülésének Magyarországon az álláshalmozások a legfőbb akadályai.

Az ifjúságnak további szervezkedésében most már csak a nyár jelentett szünetet, különben megszakitás nélkül dolgozott tovább. A politikai pártok valamennyien programjukba iktatták a fiatalság elhelyezkedésének megoldását, az álláshalmozások megszüntetését, a mammutfizetések letörését. Ennek következménye volt, hogy a kormányzat is megtette az első nagyjelentőségű lépést és immár hivatalos programmá emelte az akció célkitűzését, elrendelte a közhatóságoknál levő álláshalmozások, a többszörös jövedelmek összeírását. A rendelet szigorú és precíz volt.

Bejelentésre kötelezettek az összes következő kategóriák: 1. állami, vármegyei, törvényhatósági és megyei, városi, községi, 2. állam vasúti, állami vas-, acél- és gépgyári és állami kőszénbányászati tisztviselők, 3. honvédség, folyamórség, vámórség és csendőrség rangosztályba sorozott havidíjasai, 4. az országgyűlés két házának tisztviselői, 5. Budapest székesfőváros közmunkák tanácsának, 6. a kormány kezelése alatt álló közalapoknak és közalapítványoknak, 7. a törvényhatósági közúti alapoknak, 8. az állami közkórházaknak, 9. az országos gazdasági munkáspénztárnak, az Országos Társadalombiztosító Intézetnek és a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének tisztviselői, 10. mindezeknek a hatóságoknak, intézményeknek, intézeteknek nyugdíjas tisztviselői, 11. a nem állami tanszemélyzetnek az állam részéről fizetéskiegészítésben részesülő tagjai. Bejelentés alá esik mindennemű rendkívüli munkadíj, jelenléti díj, óradíj, jutalék, tantiém, részesedés, pótdíj, képviseleti átalány, külön munkaátalány, pótilletmény, korpótdíj, ülésdíj, jutalom és segély vagy bármilyen más címen élvezett mellékjárandóság. Az állam, törvényhatóság, város vagy község által támogatott üzem, intézet, vállalat vagy testület terhére kapott mellékjavadalmazást csak akkor kellett bejelenteni, ha az állam vagy más köztestület annak tőkéjéhez legalább 20%-al járul hozzá, vagy évi költségvetésének legalább 20%-át viseli, avagy más formában ily értékű támogatást (kiváltság, kedvezmény, előjogok stb.) nyújt neki.

A kormány e megmozdulása volt az első hivatalos kísérlet az álláshalmozások megszüntetésére. Mivel az ifjúság mozgalma azóta is egyre erősebb méreteket ölt, a további intézkedések logikus megtétele elkérülhetetlennek látszik. Egyébként a rendelet nagy jelentőségének visszhangja volt az egyetemi hallgatók országos központjának, a MEFHOSz-nak a társadalomhoz intézett kiáltványa, melyben az álláshalmozások és mammutfizetések elleni akciónak alapelveit újból leszógezte.

Az eddigi támogatásért — a felhívás bevezető soraiban — az ifjúság köszönetét küldötte a magyar társadalomnak és azoknak a városi és megyei törvényhatóságoknak — élükön a székesfővárosnak, melyek az álláshalmozás és mammutjövedelmek ellen indított harcukat gyakorlatba átvitt rendszabályaikkal már addig is kézzelfogható sikerre segítették. 1. A törvényhozáshoz fordultak, hogy törvényalkotó hatalmával a magánvállalatokra is kiterjedőleg intézményesen vessen véget minden álláshalmozás és mammutjövedelem lehetőségének. 2. A kormányhoz fordultak, hogy addig is, míg a becsületes megélhetés problémája törvényben nem nyer gyökeres és végleges megoldást, azoknál a közintézményeknél és vállalatoknál, amelyekre az állam befolyása kiterjed, saját hatáskörében szüntesse meg a kirívó eseteket. 3. A magántőke képviselőihez fordultak, hogy az idők intelmét megértve, ne álljanak a szociális fejlődés útjába és ne olyanoknak juttassák a munkaalkalmakat, akiknek megélhetését egyéb magán- vagy közállásuk már úgyis biztosítja.

4. Végül a társadalomhoz fordultak, hogy ezután ne hunyjon szemet semmiféle álláshalmozás vagy mammutjövedelem előtt, mindaddig, míg a nemzet ifjúságának egyetlen tagja is munkáért kénytelen koldulni; sújtson le a közvélemény ítéletével a halmozott állások hasznélvezőire és a szabad-

foglalkozású pályákon ne vegye őket igénybe saját érdekében se: az ilyenek idejéből gondos, lelkiismeretes munkára nem telik, avagy egyáltalán nem is maguk végzik ezt, hanem helyettük hitványul fizetett alkalmazottak robotolnak.

Azonban tiltakoztak az ellen, hogy a többszörös jövedelmet élvezők állásainak megvonásával magukat a munkahelyeket is megszüntessék és ezzel a problémát takarékosági tényé egyszerűsítsék. Ez igazságtalan volna és szükségtelen is: a nagy jövedelmek egy határon túl természetlenül halmozódnak fel, de sok kis fizetésre szétfordulva, megannyi új fogyasztót jelentenek, akik pénzüket nem lopják külföldre; hanem elköltik idehaza és visszaadják a gazdasági élet körforgásának. Az álláshalmozás elleni harc ugyan független a takarékoságtól: csupán a jövedelem jobb elosztását kívánja, de ez mindjárt legjobb útja a gazdasági élet vérszegénysége megszüntetésének is. Tiltakoztak az ellen is, hogy mlg országosan ismert álláshalmozásokat és mammutjövedelmeket érintetlenül hagynak, ezek helyett olyan duplaállású robotosokat fosszanak meg egyik állásuktól, akiknek még e többszörös munkával szerzett jövedelmük sem elegendő a maguk vagy népes családjuk létminimumának biztosítására. Azzal fejezték be, hogy az álláshalmozások és mammutjövedelmek meghasonlásba taszítják az ifjúságot, amely testi és szellemi életének legtermőképesebb éveit lealázó tétlenségben, méltatlan mellőzöttségben és erőszakos elnyomás alatt kénytelen eltölteni. „Tudjuk, — írta végül — hogy az álláshalmozások nagy része nem ütközik tételes törvényekbe, azonban mozgalmunkat az a tiszta meggyőződésünk szentesíti, hogy a mai gazdasági helyzetben a munkanélküliség és mammutfizetéseknek kellő indok nélküli olyarányú felhalmozása, amelyekkel úton-útfélen találkozunk, immorális és embertelen. A semmibevert és gondoktól gyötört ifjúság felemeli figyelmeztető szavát: ne engedje meg a társadalom, hogy a nemzet jövője, az ifjúság az álláshalmozások terhe alatt tovább pusztuljon. Megnyomorított ifjúság csak nyomorék nemzetet ígér.“

Nemsokára a kérdés az ország színe előtt a parlamentben is szónyegre került, egy interpelláció kapcsán. A miniszterelnök sürgős segítséget ígért az ifjúság elhelyezkedésére, az álláshalmozás megszüntetésére vonatkozólag. Hangsúlyozta, „hogy ezeket a túlzott többszörös fizetéseket és álláshalmozásokat meg akarjuk szüntetni; ehhez kétség nem fér, mert ezeknek fenntartása semmiképp sem indokolt és nem kívánatos.“

A kiáltványnak és a nyomában keletkezett megmozdulásoknak eredményeit azért tartottam fontosnak a maga teljességében ismertetni, mert amidőn ma már ily széles érdeklődés és rokonszenv nyilatkozik meg a mozgalom iránt, nem lehet érdektelen ennek történeti háttére sem. A MEFHOSz kiáltványa adta az egész mozgalom történeti kialakulásának és elvi szempontjainak legszabatosabb lerögzítését. Miután örömmel állapította meg, hogy a kezdetben elítélő megjegyzésekkel fogadott követelések jogosultságát most már a közjogi testületek, városok és vármegyék egész sora elismerte, eréllyel kelt ki a túlzások ellen is, melyek elsősorban a kisebb existenciák ellen irányultak, nyilván olcsó és hangulatkeltő elintézés kedvéért. Megállapította, hogy álláshalmozásnak lényegében csak azt tekinti, ahol a jövedelmekkel szemben a valóságos munkaszolgáltatás hiányzik, vagy ha ez meg is van, komoly szükséglet nem indokolja. Megvilágította a kérdést a társadalom érdekeinek szempontjából is, rámutatva, hogy az ilyen álláshalmozók munkája ráérés hiányában értékes, sőt legtöbbször lelkiismeretes sem lehet. Ugyancsak vétót emelt, hogy az egyes álláshalmozások megszüntetésével a munkahelyeket is leépítsék és így a mozgalom célját meghamisítva, a problémát a takarékoság mellék-

vágányára tereljék, holott eddig indokoltak látták ezeknek az állásoknak a fenntartását.

Az álláshalmazok rendezése azonban természetesen csak pár ezer embernek adhat helyet, ezzel nem fog még minden rendbejönni, mint azt egyesek hiszik. A kérdés jelentősége az egész problémának erkölcsi oldalában rejlik. A diplomás fiatalok elhelyezkedésének kérdése megmarad továbbra is fenyegető kérdőjelként, amelyet mihamarabb el kell távolítanunk. Marad a kérdés: mit csináljunk velük, hol biztosíthatunk munkaalkalmat részükre? Bel- vagy külföldön lehet ezt a jelenlegi felesleget elhelyezni? Miután az intelligencia válsága világjelenség, sokat a további és fokozottabb kivándorlástól remélni nem lehet. Sőt számítani kell, hogy éppen a világválság okán, mind többen és többen kényszerülnek majd visszatérni, mint ahogy ez a folyamat már meg is indult.

Marad megoldásként a szellemi munkanélkülieknek belföldön, itthon való elhelyezése. Körül kell tehát néznünk, hogy hol lehet helyet teremteni, akár parancsoló beavatkozással is, de az emberiség határán belül és a polgári jogok sérelme nélkül.

Felmerültek tervek, ideák: képezzünk idegenvezetőket; adjuk a fiatal mérnök-generáció kezébe az iparoktatást, melyet jelenleg többnyire hozzá nem értők vezetnek; a mezőgazdaságban a gazdasági kényszert, az iparvállalatoknál a mérnökök alkalmazását fokozottabban kívánjuk meg; a nyilvános számadásra kötelezett vállalatoknál a kötelező revíziót vezessük be. Sajnos, ezeknek az új munkahelyeknek létesítése, bár tárgyilag is indokolt állásokról van szó, a mai gazdasági berendezkedés körében alig képzelhető el. Bevezetőül is már hangsúlyoztuk, hogy érdemleges, tartós megoldás csak a gazdasági életnek valamely kontinentális átalakulásával következhetne be. Egyelőre tehát a sürgős segítség módozatai közül ezeket a gondolatokat el kell ejteni. Említett másik megoldás lenne a numerus clausus szigorítása, a diplomákban való mai túlermelésnek felére csökkentése. Ez természetesen szintén hosszabb folyamatot kívánna szerves iskolareformnak évek sora után kibontakozó eredményével. Egyébként az ily módon visszaszorított tömegek sorsa is további külön probléma maradna, mert amikor megoldanék vele a diplomások helyzetét, ugyanakkor növelnők a többi ágakban elhelyezést keresők számát s így visszajutnánk az általános gazdasági megoldás követelményéhez.

Mindez távolfekvő lévén, ha gyorssegélyt keresünk, kénytelenek vagyunk az állam intézkedését kívánni. Az álláshalmazok megszüntetése esetén — aminek bizonyára példátmutató hatása lenne a magángazdaságban is — elhelyezkedéshez jutó 2—3000 emberen felül még mindig vagy 10.000 szellemi munkanélküli maradna, akiken a mai gazdasági viszonyok között csak nagyarányú szellemi szükségmunka segíthet. Tudom, hogy az állam anyagi erejéhez való folyomódás szinte fantasztikumnak látszik a jelenlegi pénzügyi helyzetben, de másként a megoldás most el nem képzelhető. Amíg az államnak nem áll hatalmában a magángazdaságok helyreállításával vagy legalább a nagy magánvállalatok megfelelő befolyásával egyéb munkahelyeket teremteni, addig erkölcsi kötelessége sajátmagának gondoskodni erről.

E nélkül az állam elvesztené szociális, gondoskodó karakterét és üres jogi keretté merevednék. Azt senki sem vélné helyesnek, hogy az állam hivatalnoki státusát tízezer új állással növeljük, még a szükséges teherbírás mellett sem volna ez kívánatos; ezért éppen az elhelyezés átmeneti jellegét és pénzügyi kereteinek minimálisra szabottságát kívánja biztosítani a szükségmunkarendszer. Ebben a megoldásban az emberek elhelyezése teljesen ideiglenes, magát a normálstátust nem terheli egyetlen állásszaporítás sem; az érdekeltek legjobban fognak örüdni, ha a viszonyok helyrebillenésével jobban jövedelmező és karriert jelentő szabad pályákon oszolhatnak el. Ilyen átmeneti céllal annál inkább vállalhatja a megoldást az állam, mert, hivatalos helyről állandóan megnyilatkozott felfogás szerint, a mai válság rendkívüli jelenség, amely előbb-utóbb normális kiegyensúlyozottságnak fog helyet adni. E felfogásnak logikus következménye, hogy a szellemi szükségmunka terhe csak ideiglenesnek tekinthető, ha tehát a provizórium idejére anyagi fedezete valamiképpen megtalálható, úgy ez elől kitérni nem lehet. Az erre szánt összegek egyébként produktivitás szempontjából sem jelentenének felesleges kiadást. A nagyarányú szellemi szükségmunkának nemcsak szociális hivatása lehetne, hanem olyan téren kellene felhasználni, ahol közvetlen eredménnyel is járna. A mérnökök számára például hasznos munkaterület lenne Budapest újabb felmérése. Ezt több mint 50 éve végezték utoljára és azóta természetesen városrendezési szempontból teljes revízió vált szükségessé. Újra feldolgozását már a háború előtt el is határozta a főváros, azonban pénzügyi nehézségek miatt mindeddig elmaradt. Ez csak példa a különböző ágazatokban fellelhető, sőt tárgyi szempontból is egyenese felkeresést váró munkafeladatok közül.

Tízezer ember évi dotációja kereken 10 millió pengőt kívánna. Felhasználhatók e célra mindenekelőtt az államnál és egyéb közületeknél utolérhető mammutjövedelmek felszabadítandó részei. Tudom, hogy ez ellen azzal érvelnek, hogy miért csak a köz jövedelmeket nézzük és miért hunyunk szemet a magángazdaságban, a bankvilágban részben ismert, részben sejtett nagy, sőt nagyobb jövedelmek felett. Ezek mellett sem óhajtunk elsiklani, azonban ezeknek a jövedelmeknek alapja a gazdasági, vám- és iparpolitika körébe vág, amelyeknek fejtegetése túlesik feladatkörünkön. Hogy az ily módon elérhető megtakarítások milyen összegeket tesznek ki, erre jellemzőül felhozom, hogy a fővárosnál a 796 álláshalmazás közül a 15 legnagyobbak fizetéscsökkentése közel félmillió pengő megtakarítást jelentett.

Másik tekintélyes megtakarítás lenne elérhető azoknál a nyugdíjasoknál, akiknek egyéb jövedelmei túlhaladják az államtól élvezett nyugdíjuk összegét. Ezekről, akiknek számára nyugdíjuk nélkülözése nem jelent gondot és igazságtalanságot, meghatározott kulcs szerint a rendkívüli idők tartamára vonassék meg nyugdíjuk folyósítása. Tudom, hogy ezt jogilag vitássá fogják tenni, azonban ha az állam a hadikölcsönöket, az árvák pénzét, a takarékbetéteket és életbiztosításokat hagyta a maguk teljességében elveszni a rendkívüli időkre hivatkozva, — pedig ezek sokszor emberi egzisztenciák egyedüli hordozói voltak, — legyen ehhez is kellő erkölcsi bátorsága.

Itt kell megjegyezni, hogy a közhivatalokban a legszigorúbban kellene keresztülvinni a teljes szolgálati idejüket betöltött köztisztviselők nyugdíjazását, hogy ezzel is újabb helyek, valamint előmenetel biztosítható a fiatalok részére. Ennek erkölcsileg is nagy jelentősége van, mert a jelenlegi helyzetben a fiatalabb tisztviselők közül az előmenetel reménytelensége kiöli az ambíciót és ez a munkakészségre is visszahatással van. Fokozottan vonatkozik mindez a tudományos pályákra, ahol szintén reménytelenség uralkodik éppen az előmenetel kilátástalanságai miatt, ez pedig az emberi és erkölcsi szempontokon felül szellemi életünk jövőjére is veszedelmet jelent. A törvény elő is írja a hetvenedik életévüket betöltött egyetemi tanárok nyugdíjazását. Legalább ezt az ügyis liberális korhatárt kívánatos volna mindenkinek betartania a tudományos intézményeknél.

További jövedelemforrást jelentene a trafik-, sorsjegy- és egyéb hasonló engedélyek okszerű revíziója. Ma ezeknek jelentős része olyanok kezén van, akik voltaképpen csak mint közvetítők szerepelnek, az üzlet tényleges vezetését a haszon megosztásával másnak engedik át. Ha ennek a visszas állapotnak megszüntetésével a jelenlegi közvetítői hasznot az államkincstár a maga részére fordítaná, ez is jelentős tétel volna a szükségmunka fedezetére.

Bizonyos összegeket jelentene az állam hivatalos támogatását élvező vállalatok nyereségéből a tisztességes kereskedelmi hasznot meghaladó jövedelmeknek idefordítása is.

E javaslatok egyesek előtt talán radikálisnak és túlzottnak fognak látszani, mégis hiszem, hogy a józanul gondolkodók idejében észreveszik azt a veszedelmet, amely e fontos problémának: a fiatal generáció elhelyezésének elodázásából reánk zúdulhat. A most tolmácsolt felfogás tulajdonképpen nem is újszerű. A mindennapi kenyér igazságosabb elosztása nem először foglalkoztatja a magyar közéletet és törvényhozást ilyen szellemben. Az álláshalmazások miatti elkeseredés nem mai keletű. Ezek ellen intézkedik már II. András is az aranybulla kiadásakor és később is megtaláljuk a magyar törvényhozásban az eljövendő álláshalmazási törvény előképeit. Tűjták az álláshalmazásokat az egyházi törvények is; már a 451. évi chalcedoni zsinat kánonjai intézkednek ily irányban. Későbbi zsinatok: a piacenzai, lateráni, tridentini zsinatok hasonlóképpen foglalkoznak e kérdéssel és szigorú tilalmakat állítanak fel a többszörös beneficiumok ellen. Nálunk az egyházi javak adományozása a király által történvén, vüági törvényeink is kifejezik és megerősítik az egyházi jövedelmek halmazásának tilalmát. (1471: XIII., 1498: LVL., 1467: XCVIII. törvények.) A közszempontból — például várak fenntartása érdekében — megengedett kivételeket szigorúan tételenként tartják szükségesnek felsorolni a törvények. (1500: XXXI., 1507: XIII. t.-c.)

E tradíciókból merítsen erőt törvényhozásunk most, amikor minden eddiginél kiáltóbb tények parancsolják beavatkozását. Becsületes és nagyszabású cselekedet lesz ez, amellyel ezek új magyar életnek nyit utat és amellyel egyedül lesz biztosítható a békés társadalmi továbbfejlődés.

ACSAY LÁSZLÓ